
Bulgaristan Türk Çocuklarının Ana Dili Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Yeri

Doç. Dr. Hayriye SÜLEYMANOĞLU

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Özet: Bulgaristan Türk edebiyatı içinde çocuk edebiyatı önemli bir yer tutmaktadır. İlk yıllarda ailede başlayan, sonra da okulda devam eden bu edebiyat, ritmiyle ve musikiyle çocukların zihinsel ve ruhsal gelişmesinde etkili olur.

Çocuk edebiyatı, Bulgaristan Türk edebiyatının gelişme dönemleri çerçevesinde ele alındığında burada da büyük tarihi olayların ağır darbesini görmek mümkündür. 1878-1919 yılları arası dönemde Türk azınlığın çocukları arasında çocuk folkloru yaygınlığını korumakta, yazılı çocuk edebiyatı ise genel itibarıyla kıraat kitaplarında rastlanan sanatçıların yazılarıyla varlığını sürdürmektedir. Edebiyatımız Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arası döneminde bazı olumlu gelişmelerle başlamışsa da, daha sonraları bir durgunluk yaşamıştır. Çocuk edebiyatı da ülkedeki toplumsal-politik ortama göre kah gelişmiş, kah durgunluk süreci yaşamıştır. Bu yıllarda çocuk edebiyatının kaynakları başlıca kıraat kitapları ve Türkçe yayınlanan süreli basın organlarında çıkan şiirler ve düz yazılar olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra Türk çocuklarının eğitim-öğretiminde bir yükseliş başlar, çocuk edebiyatı da bir gelişme sürecine girer. Ancak Türk okullarının kapatılmasıyla Türk çocuk eserlerini okuyabilecek çocukların sayısı da giderek azalır. 1990 yılından bu yana çocuk edebiyatı Bulgaristan'da yeniden filizlenmeye başladı. Fakat çocuk eserlerinin okul çağındaki çocuklar arasında yayılması için okullarda Türkçe öğretime de gereken önem verilmelidir. Bu da müfredatta Türkçenin de zorunlu bir ders olmasıyla gerçekleşebilir. Aksi takdirde çocuk eserleri gereken rolü oynayamaz olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan'da Türkçe eğitim, Türkçe ders kitapları, Bulgaristan'da Türk çocuk edebiyatı.

Giriş

Bulgaristan Türk edebiyatı içinde çocuk edebiyatı önemli bir yer tutmaktadır. Sözlü ve yazılı yollarla gelişen ve ilk yıllarda ailede başlayan, sonra da okulda devam eden bu edebiyat, ritmiyle, musikiyle, hayalleri zenginleştirici gücüyle çocukların zihinsel ve ruhsal gelişmesinde etkili olur. Çocukların en çok sevdikleri tekerlemeler, bilmeceler, masallar gibi folklor türleri kuşaktan kuşağa, ağızdan ağıza geçerek varlığını korumuş, hat ta yüzyıllarca süren bir zaman içinde Türk çocuk folkloru Balkan halkları çocuk folklorunu de etkilemiştir (1).

Yazılı çocuk edebiyatı eserlerini çocuklar en çok okul çağında okurlar ve estetik zevk duyarlar. Okudukları bazı kitapları, sevdikleri tipleri hayatları boyunca unutmazlar.

Bulgaristan Türk edebiyatının gelişmesi, bu ülkedeki toplumsal hayatla büyük ölçüde ilişkili olduğu bir gerçektir. Tarihi olaylarla paralel olarak gelişen bu edebiyatta başlıca şu esas dönemler ve alt dönemlerden bahsedilebilir:

Birinci dönem: Bulgaristan devletinin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar (1878-1944)

a) Birinci alt dönem: 1878'lerden 1919 yılına kadar.

b) İkinci alt dönem: 1920'lerin başından 1944'e kadar.

İkinci dönem: 1944 yılından 1989'un sonuna kadar.

a) Birinci alt dönem: 1945'ten 1954'lere kadar.

b) İkinci alt dönem: 1955'ten 1989'un sonuna kadar.

Üçüncü dönem: 1990 yılından günümüze kadar süren ve demokratik koşullarda gelişmekte olan Türk azınlık edebiyatı.

Bulgaristan Türk edebiyatının gelişmesinde belirlediğimiz başlıca dönem ve alt dönemler çerçevesinde çocuk edebiyatı da ele alındığında, büyük tarihi olayların ağır darbesini görmek mümkündür.

1878-1919 yılları arası alt dönemde büyük savaşlar vardır, kitle halinde Anadolu'ya büyük göçler vardır. Türk çocukları öksüz kalıyor, göç yollarında perişan oluyorlar. Birçokları okula gitme mutluluğunu yaşamıyor.

Böyle gelişen olaylar karşısında aydınlarımız kolları bağlı durmuyor, eğitim ve kültür geleneklerimizi sürdürmeye çalışıyorlar. Eğitim, kültürün

temelini oluşturduğu için ilk yapılacak işlerin başında çocukları okul çatısı altında toplamak, öğretmen bulmak ve okul kitapları sağlamak geliyor.

Başlangıçta ders kitapları Türk okullarına İstanbul'dan gönderiliyor. Ancak 1908 İkinci Meşrutiyet'ten yararlanarak Osmanlı devletinden tam bağımsızlığını ilan eden Bulgaristan, yeni eğitim yasasına bir madde koyarak bundan böyle İstanbul'dan kitap gelmesini yasaklıyor. Okullar kitapsız kalmasın diye öğretmenlerimiz okul kitabı yazmaya başlıyor. 1909'da yazılan kitaplar İstanbul'da basılır. Birkaç kitabın daha sonraki yıllarda da basıldığını görüyoruz. Örneğin, Hafız Abdullah Fehmi (Meçik)'nin daha sonraları İstanbul'da bastırıldığı "Cönk" adlı ilkokul okuma kitabında kendi kaleminden çıkmış güzel yazılar vardır.

Filibe ve Şumnu'da Türkçe küçük basım evleri açılınca okul kitapları da burada basılmıştır. Okul kitabı olarak ilk basılan kitap Mehmet Masum Akalın'ın hazırladığı Alfabe 1910'da Filibe'de basılmıştır. Sonraki yıllarda da bu işin devam ettiğini görüyoruz. 1913'te Filibe'de Balkan ve Hurşit basım evlerinde bir hayli okul kitabı ve kültür kitabı basılmıştır. Bu kitaplardan birkaçının isimleri şöyledir: Müzika Defteri, Mazlum Figanlar Dersleri, Küçük Lügat (Türkçe-Bulgarca), Yaver Paşa Esiri, Hesap-Rüdiye-I, Kırkkilise'nin Sükutu, Selanik'in Sükutu vb.

1878-1919 yılları arası alt dönemde Bulgaristan'da çıkan süreli basında da eğitim ve kültüre dair konular, çocuklara uygun yazılar buluyoruz. Böyle yazıların birçoğu Jön Türklerin çıkarmış oldukları gazete ve dergi sayfalarında bulunmaktadır. Jön Türkler, çıkardıkları süreli yayınlarla, bazıları da öğretmenlik yaparak Bulgaristan Türklerinin eğitim davasına katkıda bulunmuşlardır.

1906'da kurulan Türk Öğretmenler Birliği, okullarda yeni yöntemin uygulanması, çağa uygun kitapların hazırlanmasında önemli rol oynamıştır. Hazırlanan yeni kitaplarda Bulgaristan aydınlarının yazılarıyla birlikte Türkiye sanatçılarının da çocuklara uygun eserlerine geniş yer verilmiştir.

Kısacası, Doksanüç Harbinden Birinci Dünya Savaşının sonuna kadar (1878-1919) süren alt dönemde Türk halk edebiyatından eserler çocuklar arasında yaygınlığını koruyor. Yazılı çocuk edebiyatı da genel itibarıyla kıraat kitaplarında rastlanan Türkiye ve Bulgaristan sanatçılarının yazısıyla varlığını sürdürüyor.

Edebiyatımızın ikinci alt dönemi (1920-1944), olumlu bazı gelişmelerle başlamışsa da, daha sonraları tamamen bir durgunluk yaşamıştır.

Birinci Dünya Savaşından sonra Neully Barış Antlaşmasıyla (1919) azınlıklar konusunda yeni gelişmeler başlıyor. Bulgaristan Türk azınlığının da eğitim ve kültürel kalkınmasında bir yükseliş oluyor. Türk okullarının sayısı artıyor, Devlet Türk Öğretmen Okulu (1918-1928) ve Nüvvap Okulu (1922-1947) mezunlarını vermeye başlıyor. Birinci Dünya Savaşı yılları öncesine kıyasla Sofya Üniversitesinde, Türkiye’den bazı Batı ülkelerinde okuyan gençlerin sayısı artıyor. Büyük önder Atatürk’ün tavsiyesi üzere Edirne Öğretmen Okuluna Filibe, Hasköy, Eski Zağra, Varna, Zıştovi (Sviştov) gibi şehirlerden Türk (kız ve erkek) gençleri gelerek, burada öğrenim görüyorlar. Daha sonraki yıllarda bu gençlerden bazıları Türk okullarında öğretmenlik yapıyor, bazıları da Türkçe gazete ve dergiler çıkarmaya başlıyorlar. Türk Öğretmenler Birliği, düzenlediği kongrelerle ve yayın organı “Terbiye Ocağı” (sonra ‘Muallimler Mecmuası’) dergisiyle çocukların çağdaş düzeyde eğitilmesinde, yeni okul kitaplarının hazırlanmasında önemli rol oynuyor. Yararlandığımız kaynaklar, 1924-1927 yıllarını okul kitapları açısından en verimli dönem olarak zikrediyor (2). 1926’da bir yıl içinde tam 42 ders kitabı basıldığı bildiriliyor. Bu kitapların çoğu kıraat kitabıdır ve çocuk edebiyatına ilişkin yazıların büyük bölümü Türkiye sanatçılarına aittir*.

1920’lerde sayısı giderek artan Türkçe süreli basında çocuklara hitap eden yazıların artmasıyla birlikte, ayrıca çocuklara, öğrencilere ait dergiler de çıkmaya başlıyor. Rehber gazetesi sahibi Mehmet Celil’in kızı Fevziye Celil Kalgay 1929’da Sofya’da “Çiçek” adında bir çocuk dergisi çıkarıyor. Bir grup genç öğretmen 1932’de “Çocuk Sevinci” dergisini çıkarmaya başlıyorlar. Bulgarca Detska Radost dergisinin Türkçesi olan bu dergide Mustafa oğuz Peltek Bulgarcadan da bazı şiirlerin çevirisini yapıyor. Türk öğrenci gençliğine yönelik bazı dergiler de çıkmaya başlıyor. Şumnu’lu öğretmen Hafız Abdullah Fehmi (Meçik) 15 günde bir Yoldaş dergisini çıkarıyor. 1921-1922 yıllarında çıkan bu dergi ilk çocuk dergisi sayılıyor.

*Ortaokullar için Süleyman Sırrı ve Yusuf İzzeddil tarafından hazırlanıp 1925 yılında Şumnu’da basılmış kıraat kitaplarında Türk halk edebiyatından ve Türkiye sanatçılarından güzel yazılar buluyoruz. Bunlardan şu bazı başlıkları aktaralım:

Rüştiye I. sınıf	Rüştiye II. sınıf	Rüştiye III. sınıf
Nasreddin Hoca ve Mektup	Türk Ünmüzeci-Ziya Gökalp	Kıt'a-Namık Kemal
Kaya ile Yolcu-Ahmet Cevat	Vatan Savdası-Ali Ulvi	Hürmet Ettiklerim- Mustafa Rahmi
Anadolu Toprağı-Orhan Seyfi	Vatan Hakkında-Hüseyin Ragıp	Kars'ta Türk Hayatı-Ahmet Refik
Yetim Çocuk-Orhan Seyfi	Kış-Orhan Seyfi	Öksüz Ahmet-İsmail Safa
Mektep Kaçakları-Orhan Seyfi	Tarihte Türk Neferi-Ahmet Refik	Kargalar (Anadolu'ya Saldıranlar)-Ali Ulvi
Çocukluk-Reşat Nuri	İstiklal Mücadelesinden Bir Yaprak-Ağaoğlu Ahmet	Kuşlarda Analık Şevkati-Ali Ulvi
Biz ve Onlar-Ali Suavi	Meşe ile Saz-Ali Ulvi	Zeynebim, Zeynebim-Halide Edip
İş Başına-Mehmet Emin	Kimsesiz Çocuk-Reşat Nuri	Ninesine-Tevfik Fikret
İskender'le Diyojen- Mehmet Emin	Tilki-Arslan-Mehmet Akif	İstikbal-Namık Kemal
Yetim Çocuk-Mehmet Emin	İhtiyar Değirmenci-Mehmet Emin	Balıkçılar-Tevfik Fikret
Şehit Yavrusu-Aka Gündüz	İnsanlık-Reşat Nuri	
Kurt ve Çoban-Aka Gündüz	Değirmenci ile Oğlu-İsmail Hikmet	
Hocanın Okçuluğu-Ziya Gökalp	Saka Kuşu-Muallim Hulusi	

Ayrıntılı bilgi için bk.: O. Keskioglu, *Bulgaristan'da Türkler*. Ankara, 1985, sf. 109-165.

Öğretmen Ahmet İlhan Şumnu'da 1924 yılında "Genç Mektepli" dergisini çıkarmaya başlıyor. Öğretmen, okul müdürü ve büyük bir mücahit olarak bilinen Mehmet Behçet Perim de 1923'te Rahovo'da çıkardığı "Altın Kalem" kültür, ülkü dergisinde çocuklara, gençlere yönelik yazılar yazıyor.

Türkiye'de gerçekleştirilen Atatürk reformları Bulgaristan Türk aydınlarınınca da büyük bir coşkuyla karşılanıyor ve bunların Bulgaristan'da da hemen uygulanmasına geçiliyor. Örneğin, Türkiye'deki Alfabe Devrimi Bulgaristan Türk özel okullarında da hemen uygulanmaya başlıyor. Filibeli öğretmen Ahmet Şükrü Bey 1928 yılında yeni harflerle ilk Türkçe alfabe kitabını hazırlayıp bastırıyor ve 1928/29 ders yılında yeni harflerle eğitime geçiliyor. Türkiye'den birçok sözlü ve yazılı sanat eseri, birçok gazete ve dergi Bulgaristan Türkleri arasına yayılıyor. Gençlerde Türklük bilinci daha da güçleniyor.

Bir yandan bu hayırlı gelişmeler olurken, bir yandan da Bulgar makamları bir dizi kararlar alarak Türk kültürünü kökünden söndürmeye başlı-

yorlar. İlk adım olarak Türk okulların kapatılmasına gidiliyor. 1921-1922 ders yılında sayıları 1712'ye çıkan Türk okulları 1928'de 920'ye, 1936'da 605'e, İkinci Dünya Savaşının sonunda da iptidai ve rüştiye olmak üzere bunların sayısı 413'e düşüyor. Öğrencilerin üçte biri okula gidebiliyor ve Bulgar okullarına da alınmıyorlar. Ayakta kalabilen okulların birçoğunda eski yazıya ve dini eğitime dönüş oluyor. Türk öğretmenler "Kemalist", "Pantürkist" listelerine alınıp işten çıkarılıyor, yerlerine Bulgar öğretmenler istihbarat amacıyla getiriliyor.

Sıra Türkçe basına geliyor ve Bulgar kaynaklarından edinilen bilgilere göre (3), 1920'lerden sonra sayıları 60'a varan Türkçe gazete ve dergiler birer birer kapatılıp İkinci Dünya Savaşının sonunda tek bir gazete - "Medeniyet" gazetesi kalıyor. Bütün diğer gazete ve dergilere "aşırı milliyetçi" ve "Pantürkist" damgası vurularak suçlandırılıyor. sahipleri ve yazarları kovuşturuluyor, tutuklanıyor, birçokları mahkum ediliyor, bazıları da öldürülüyor. Sağ kalan aydınlar Türkiye'ye göçe zorlanıyor. 1934'te gerçekleştirilen askeri-sivil darbeden sonra Bulgaristan Türkü karanlık günler geçiriyor, okur-yazarların sayısında büyük bir düşüş oluyor. Maddî sefalet ve manevî cehalet içinde kıvranan Türk azınlığı cahil hocaların eline bırakılıyor.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki yılları özetleyecek olursak, kısaca şunu belirtmeliyiz: Çocuk edebiyatımız da ülkedeki toplumsal-politik ortama göre kah gelişmiş, kah durgunluk süreci yaşamıştır. Bu yıllarda çocuk edebiyatının kaynakları başlıca kıraat kitapları ve Türkçe süreli basında çıkan şiirler ve düz yazılar olmuştur.

Her şeye rağmen, ayakta kalabilen Türk özel okullarında öğretim Türk dilinde gerçekleştirilmiş ve eğitim sistemi Türkiye'deki eğitim sistemiyle paralel olarak gelişmiştir. Okul şarkıları ve okul marşları dahi Türkiye okullarında söylenen şarkılar ve marşlar olmuştur. Bu durum İkinci Dünya Savaşından sonra, 1946-1947 yıllarında Türk özel okullarının devletleştirildiği yıllara kadar sürmüştür.

Birinci ve İkinci Dünya savaşları arası yıllarda da Bulgaristan Türk öğrencileri Türk diline, edebi zevkine yatkın yetiştiriliyorlardı. Okul şarkılarını da söylerken vatan, millet gibi kavramlar çocuklarımızın minik kafasında oluşuyor ve yerleşiyordu.

1944-1989 sosyalist rejim yıllarında Türk edebiyatı ülkedeki yeni gerçeklere ayak uydurarak gelişmeye başlamıştır. Çocuk edebiyatının da gelişmesini yine çocukların eğitimiyle paralel olarak ele almak gerekir.

1946'da Türklern eğitiminde reformlar başlatıldı. Özel statüde bulunan Türk okulları devletleştirildi, ancak bunlar Türk okulu olarak müstakilliğini sürdürdüler. Eğitim yine eskisi gibi Türk dilinde gerçekleştiriliyordu. Devletleştirdikleri tarihte Türk iptidai ve rüştiye okullarının sayısı 413 iken 1948'de bunların sayısı 987'ye, 1953-1954 ders yılında da 1105'e yükselmiştir. Türk öğrencilerin sayısı da toplam 150 000'i bulmuştur. 1948'de açılarak 1950-1951'de kapatılan Eski Zağra Türk öğretmen lisesi hariç, 1950'lerin başlarında Türk öğretmen okulları, liseleri, öğretmen enstitüleri ve Türk gençlerine ait Sofya Üniversitesi'nde Türkçe öğretim yapan bölümler açıldı (4). Türkler arasında da artık okul dışında kalan çocuk bırakılmadığı bildirilmeye başladı.

Okul kitaplarına gelince. İlk ders kitapları 1948'de Bulgaristan Eğitim Bakanlığı'nca hazırlanarak basıldı. Bunlarda eski kitaplardaki gelenek ağır basmaktadır. İlk ders kitaplarını hazırlayan müellifler eski gelenekleri büyük ölçüde sürdürmüş ve Türkiye yazarlarından da Z. Gökalp, M. Emin, F. Nafiz gibi birçok sanatçının yazılarına yer vermişlerdir. Belki de dikkati çekmemek için olacak ki bazı sanatçıların şiirleri altında adları verilmiştir. Bununla birlikte ders kitaplarında yeni rejime övgü şiirleri-ne de rastlanmaktadır.

1950'den sonra Türk ilk ve orta (iptidai ve rüştiye) okulları için yazılmış dilbilgisi ve okuma kitaplarındaki içerikte bir hayli değişimler olduğu dikkati çekiyor. Doğu-Batı ve Türkiye-Bulgaristan ilişkilerinin giderek kötleşmesi, eğitimde de komünist ideolojinin tamamen egemen olması bu değişikliğin sebepleridir. Ders kitaplarında Türkiye sanatçılarına yine rastlanıyor, ancak Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Refik Halit, Oktay Rifat vb. sanatçılar ön plana çıkarılıyor. Daha sonraki yıllarda hazırlanmış ders kitaplarında da sözü geçen sanatçılarla birlikte Aziz Nesin, Mahmut Makal, Melih Cevdet, Fahri Erdiç gibi şair ve yazarlar bulunuyor. Bulgaristan Türk sanatçılarından da Mehmet Con, Hasan Karahüseyinov, Süleyman Gavazov, Sabahattin Bayramov, Recep Küpçüev, Ali Kadırov, Süleyman Yusufov'un yazılarına rastlıyoruz.

İkinci Dünya Savaşından sonra basılan Türkçe dilbilgisi ve okuma kitaplarının hepsinde Tefik Fikret'in, Orhan Veli'in, Reşat Nuri'nin eserleri bulunmaktadır. Reşat Nuri'nin Feride'si Bulgaristan Türk gençliğini oldukça etkilemiş ve nice Feride'ler çıkarak Türk çocuklarının eğitilmesinde rol oynamışlardır.

Türk liselerinde, öğretmen okullarında ve enstitülerinde ise klasik Türk

edebiyatından başlayarak yirminci yüzyıl sanatçılarını da kapsayan Türk edebiyat tarihinin okutulmasına devam edilmiştir. Rüştiye sınıflarında Türk halk edebiyatı da okutuluyordu.

1946'da çocuk ve öğrenciler için "Eylülcü Çocuk" gazetesi (1946-1960) çıkmaya başladı. Bu gazete yetişen nesillere Marksist ideolojiyi kabul ettirmekte önemli rol oynayacaktı.

Çok çektik faşizmin elinden
Kurtulduk Çingen diyen dilinden.
Onun için bağırırız can ve gönülden
Ey Vatan Cephesi, yaşa, var ol sen!

türünden çocukların yaş ve ruhi gelişmelerine uygun olmayan pek çok metin bu gazetede yer almaya başlar.

Çocukların yaşına uygun olmayan yazılara daha sonraki yıllarda da "Eylülcü Çocuk" gazetesi sayfalarında yer verilmiştir**. Zaman geldi, çocuklara uygun şiirler, düz yazılar da yazıldı. Türk çocuk folklorundan da örnekler verildi.

**1950'de göçmenlik güncel konu olunca Türkiye'deki durum da güncellik kazanıyor. Gazeteci, şair ve araştırmacı İsmail Çavuşev'in şu satırlarını aktaralım:

1950/4. sayıda Stara Zagora Türk gimnazyası öğretmenlerinden Hüseyin Mahmudov (Hüseyin Hacıoğlu), "Yaşasın Barış" yazısını basmış...Yazıda şunları okuyoruz: "Yurdumuzun bütün çocukları-Türk, Bulgar, Ermeni, Yahudi, Çingene-hepsi Komünist Partisi ve Vatan Cephesinin kaygılarıyla büyüyüp gelişmektedirler". Ve arkadan hemencecik Türkiye çocuklarıyla karşılaştırma yapıyor: "Orada (Türkiye'de) 2 244 053 çocuk okul çağındadır. Ancak 1+71 671 çocuk okula gidebilmektedir. 800 000 kadar çocuk okula gitmekten mahrumdur.

...Barış, namuslu insanların mukaddes davasıdır". Müellif konuya nerden girdi nerden sesleniyor" (İsmail Çavuşev, *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı*, Ankara, 1999, sf. 72).

1959 yılında Türk çocukları için bir de "Piyoner" dergisi (1959-1960) çıkmaya başladı. Kısa ömürlü olan bu dergide dünya halklarının folklorundan alınmış güzel masallar, Bulgar klasiklerine dair notlar, resimli öyküler bulunuyordu. 1958'de Tevfik Fikret'in "Şermin" çocuk şiirleri kitabı da basılarak öğrenciler bu şiirlerin birçoğunu ezbere öğreniyorlardı.

1959'da Nevzat Mehmedov'un "Ayı Dayı" çocuk şiirleri çıkıyor. Bu yıllarda Türkçe çıkan süreli basında da çocuklara ait şiirler, düz yazılar basılıyordu.

Ancak, Türk çocuklarının eğitim-öğretiminde, çocuk edebiyatımızın gelişmesinde başlayan bu yükseliş çok sürmedi. 1958-1959 ders yılında Türk liseleri Bulgar lseleriyle birleştirildi, yani kapatıldı. Ertesi yıl, 1959-1960'ta Türk ilköğretim okulları da kapatıldı ve Türk çocukları Bulgar çocukları ile birlikte Bulgarca eğitime geçtiler. Çok geçmeden Türk öğretmen okul ve enstitülerine de son verildi. Türk dili, Türklerle yoğun bölgelerdeki okullarda haftalık ders programında sadece ayrı bir ders olarak okutulacaktı. Türklerin yoğun olmadığı bölgelerde, büyük şehirlerde Türkçenin okutulması zamanla imkansız oldu. Türklerin yoğun olduğu bölgelerdeki okulların çoğunda Türk dili dersi haftalık ders programı dışında bırakılarak önemsiz bir ders durumuna düşürüldü. 1950'lerin ikinci yarısında doğmuş Türk çocuklarının çoğu Türkçe okuma-yazma bilmiyordu. Artık Türkçe çıkan yazıları okuyacak bir çocuk kitlesi yoktu.

Durum böyleyken "Halk Gençliği"nin çocuk yayını olan "Filiz" gazetesi (1966-1968) çıkmaya başladı. "Filiz" in "Pencerecik" diye klâsikler köşesi; "Filiz Postası", "Bir varmış, Bir Yokmuş" başlıklı masallar köşesi, "Spor"; "Duydunuz mu?" adlı bilimsel buluşlar, haberler köşesi, "Biraz Gülelim" güldürü köşesi, "Sizin Şiirleriniz", "Resim Galerisi" gibi köşeler de vardı. Türk okullarının kapatıldığı ve artık tek bir Türk okulu kalmadığı, Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin horlandığı ve dışlandığı, Türk diline dehşet saldırıların başladığı bir dönemde***, 1960'larda Bulgaristan Türklerinin edebiyatında yayın alanında adeta bir patlama oldu. Ellilerden bu yana oluşan bir birikimin meyveleri görünmeye başladı. Çocuklara ait derlemelerin yayınlanmasında da büyük bir artış oldu. 1964'te Nadiye Ahmedova'nın "Mavi Kordelalı Güvercin" adıyla çocuk öyküleri çıktı. 1965'te Ahmet Şerifov tarafından derlenmiş "Dünya Bizim, Biz Dünyanın Çiçekleri" başlıklı bir şiir kitabı yayınlandı. 1966'da bunu "Çocuklara Şiirler" derlemesi izledi. Aynı yıl Nevzat Mehmedov'un "Deniz" adlı çocuk şiirleri, ertesi yıl (1967) şairin "Üç Beygir" başlıklı daha bir şiir kitabı yayınlandı. 1966'da Nadiye Ahmedova'nın "Solmayan Karanfil" başlıklı çocuk öyküleri, İshak Raşdov'un "Dostlar ve Düşmanlar" manzum çocuk öyküleri 1967'de çıktı. 1969'da Mehmet Çavuşev'in "Yol Verin" adını taşıyan çocuk şiirleri vb. Bu yıllarda yayınlanmış şiir ve öykü derlemelerinin

de daha birçok sanatçının çocuklara ait yazılarına rastlanmaktadır. Ayrıca masalların, bilmecelerin de kitap halinde basıldığını görüyoruz.

Yayınlanmış eserlerin sayısı bakımından, bazı sanatçıların eserleriyle de estetik ve sanat yönünden iyi bir noktaya erişen çocuk edebiyatımız ne yazık ki, artık anne ve babalar, büyükler için yayınlanıyordu. Çünkü en kalabalık okuyucu kitlesini oluşturan çocukların büyük çoğunluğu artık Türkçe okuyamıyordu. Türkçe okuması-yazması olan çocuklar da Türkçe şiirlerden bir estetik zevk almakta zorlanıyorlardı. Bulgar dilinde iyi eğitim gören Türk çocukları Bulgar çocuk edebiyatını ve Bulgarcaya çevirisi yapılmış Sovyet ve dünya çocuk sanatçılarının eserlerini okumayı tercih ediyorlardı. Türk okulları kapatıldıktan sonra doruk noktasına erişen Türkçe yayın hayatı belki de bir demagojiden başka bir şey değildi. Böylece Türk aydınları avutulmaya ve dünya kamu oyu aldatılmaya çalışıldı. Özel Türk okullarında 1946-1947 yıllarına kadar söylenen okul şarkıları da unutulmuş ve unutturulmuştu. Nazım Hikmet'in "Barış Şarkısı", Sabahattin Ali'nin "Mapusane Şarkısı", Hafız İslam Ergin'in "Barış İçin" şiirleri şarkı olup ellilerde devlet Türk okulları öğrenci korolarının repertuarlarında bir süre bulundu, çok geçmeden bunlar ve daha birkaç yeni şarkı da unutturuldu.

***Türkçe basında Türk okullarının kapatılması politikasını destekleyen yazılar da eksik değildi. Bu konuda Bilal Şimşir şunu yazıyor:

"Türk okullarının Bulgarlaştırılmasının "Türklerin yararına" olduğu ileri sürüldü. Bu iddia durmadan tekrarlandı. Yazılar, hikayeler, şiirler düzdürüldü...

Bulgarcaya böyle şiirler düzdürülürken Türkçenin açıkça öldürülmesine alkış tutan yazılar da yazdırıldı. Eğitimin Bulgarcaya dönüştürülmesi sanki Türk çocuklarına ana dillerinin yasaklanması değildi. Sofya Üniversitesinde Asistan Hüseyin Mahmudov imzasıyla, Bulgarcadan çevirme şu satırlar yayımlandı:

"...Memleketimizde mektep yaşındaki çocukların hepsine şartlar sağlanmıştır. Aşağı yukarı bir buçuk milyon çocuktan, yüz yüz on bini (doğrusu 152 000-B.Ş.) Türk çocuğudur. Mektep dışında kalan yoktur. Türkiye'deki çocuklar için böyle söylemek imkansızdır...

Azınlık mekteplerinin Bulgar halk mektepleriyle beraberleşmesi projesi sosyalist inkılabın zaferinden sonra başlamış, on beş yıl kadar devam etmiştir. Sonunda azınlık çocuklarının öğretim eğitim seviyesine varması-

la hemen hemen tamamlanmıştır. Bu yükselme Bulgar vatandaşı olan Türklerin...aynı mektepte ve aynı muallim tarafından okutulmaları derecesine kadar varmıştır.

Türk mekteplerinin bu şekilde gelişmesi tabii idi. Böylelikle öğretim, muhteva bakımından ve kalitece daha yüksek seviyeye çıkarıldı. Bazı Türkiyeli çevreler bunu propaganda materyali yapmak istiyorlar..." (Hüseyin Mahmudov, "Bizde Tahsil", *Yeni Işık*, yıl XIX, Sayı 140, 19.11.1963); Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, İstanbul, 1986, sf. 257-58).

Türk okullarının Bulgar okullarıyla birleştirilmesi, yabancı bilim dergilerinde de direkt veya dolaylı olarak yorum konusu olmakta gecikmedi. Polonyalı Türkolog E. Tryjarski "PRASA TURKOW BULGARSKICH I JEJ JEZYK" başlıklı yazısında Bulgaristan'da çıkan Türkçe basının dilini araştırırken o yılların güncel konusunu oluşturan kapatılmış Türk okullarının, beraberinde getirmiş olduğu tepkilere, zorluklara da değinmiştir: *Pewne trudności związane z realizacją reformy sygnalizują przede wszystkim sami wychowawcy. Tak na przykład jeden z prowincjonalnych nauczycieli pisze o początkowych oporach ze strony niektórych rodziców, którzy na reforme patrzyli z pozycji religii i przesądów* (Yeni tahsil sisteminin maksadını kavriyamayan ebeveynlerden bazıları, buna din ve batıl itikatlar zaviyesinden yanaştılar", Mehmet Çavuşef, *Tecrübemizden kayıtlar*, HG 21.X.1960)... *Przegląd Orientalistyczny*, Warszawa, 1962, Nr. 4(44), 365.

1969'da Bulgaristan Türk sanatçıların eserlerinin yayınlanmasına son verildi. Çok geçmeden Türkçe yayınlanmış okul ve kültür kitapları toplatılarak yakıldı. Sonraları Türkçe konuşmak dahi yasaklandı. 1989 BÜYÜK GÖÇ'ünde Türkiye'de Kapıkule'de yapılan sosyolojik araştırmalar, genç neslimizin Türk yazı dilini ve konuşma dilini ne derece bilip bilmediğini açıkça gösterdi (5).

1944-1989 dönemi çocuk edebiyatımız hakkında özetle şunu belirtmeliyiz: Söz konusu yıllarda önceki yılların bir birikimi olarak ortaya çıkan ve yayınlanma şansı olan çocuk eserleriyle edebiyatımız büyük mesafe almıştır. Ancak bu başarıyı şiir türünde görüyoruz. Çocuk öyküleri oldukça azdır, çocuk sahne eserleri de hemen hemen yok gibidir.

Bu dönem çocuk eserlerinde angaje edebiyat ve taklitçilik ağır basmış, zamanla bazı sanatçılarımızın kaleminden gerçek sanat eserleri de çıkmıştır. Bunlar dil, üslup ve ifade zenginliği açısından da gereken düzeye ulaşabilmişlerdir.

Böyle bir başarının nedenlerinden biri de Bulgaristan’da Türkiye sanatçılarının eserlerinin yayınlanmış olmasıdır, diyebiliriz. Ellilerin başında Sabahattin Ali’nin eserleriyle başlanmış, sonra Nazım Hikmet, Hüseyin Rahmi Gürpınar, daha sonraları Reşat Nuri, Orhan Kemal, Tevfik Fikret, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Fakir Baykurt ve başkaları ile devam edilmiş, 1972’de Nazım Hikmet’in bütün eserleri 8 ciltte toplanarak yayınlanmıştır. Bunlarla da Türkiyeli sanatçıların eserlerinin yayınlanmasına son verilmiştir.****

1990’dan bu yana üçüncü dönem edebiyatımız da bir öncekiden daha farklı koşullarda gelişmeye başladı. 1989 yılı Bulgaristan Türklerinin tarihinde büyük bir felaket yılı olarak kaldı. Büyük Göç, yüzbinlerce Bulgaristan Türkünü evinden barkından koparıp Türkiye’ye götürdü. Gidenler, göç yollarında perişan oldu, Bulgaristan’da kalanlar da perişandı. Zorunlu göç, aydın kesimi de perişan etti. Edebiyatımız Doksanüç Harbinden bu yana devam eden her göçte olduğu gibi yine büyük kan kaybına uğratıldı. Ülkede kalan sanatçıların sayısı büyük ölçüde azaldı. Yeni koşullarda sanatçılarımız da yeni eserleriyle edebiyatımızı ayakta tutmaya çalışmaktadırlar. Bu dönem çocuk edebiyatımızı yine eğitim sorunları ve çocuk yayınlarıyla paralel olarak ele alalım.

29 Aralık 1989 tarihinde Bulgaristan Devlet Konseyi ve Bakanlar Kurulu “soya dönüş süreci” döneminde yapılmış yolsuzlukların ortadan kaldırılması kararını aldı. 1984-1985 yıllarında zorla değiştirilen Türk adlarının iade edileceği, Türk çocuklarının okullarda ana dilinde de dersleri olacağı söylentileri yayılmaya başladı. Daha o günlerde Türkçenin haftada kaç saat okutulması sorunu ortaya çıktı. Haftada en az dört saat okutulması önerildi ve daha sonraları Cumhurbaşkanlığında ve Eğitim Bakanlığında yapılan görüşmelerde bu öneri ağırlık kazanmaya başladı. Görüşmelerde bu satırların yazarının başkanlığında Türk azınlığın temsilcileri, Türkçe eğitime ana okulunun en büyük yaş grubundan başlanmasını, yani okul öncesi yaştaki çocukların ana dilini öğrenmeye başlamalarını istiyorlardı. Resmi Bulgar temsilcileri ise Türk çocuklarının Bulgarca’yı öğrenmelerine Türkçenin engel yaratacağı, bu yüzden de ikinci, hatta üçüncü sınıfta haftada iki veya üç saat Türkçe okutulması konusunda ısrarlıydılar. İş, pazarlığa dönüştü, 1990-1991 ders yılı Türkçe dersi okutulmadan sona erdi.

**** 11 Ağustos 1983 tarihinde Bulgar güvenlik organlarınca zengin ev ki-

taplığımızdan Türkçe kitaplarımız müsadere edilirken yukarıda adı geçen ve Bulgar resmi ideolojisine yakın Türkiyeli sanatçılar olarak adları geçen şair ve yazarların da Bulgaristan'da yayınlanmış eserleri alınıp götürüldü, bir daha iade edilmediler. Çünkü bunlar da Türkler tarafından ve Türk dilinde yazılmış eserlerdi. Bulgaristan ses sanatçılarının türkü ve şarkı plakları da alınıp götürüldü. Dahası var. Türkoloji bölümü için hazırlanmış olduğum iki ciltlik BULGARCA-TÜRKÇE SÖZLÜK'ün de matbaadan çıktığı gün Üniversite avlusunda yakılması için rektör emri çıktı ve bunu icra edecek bir komisyon kuruldu. Üniversite matbaasında bulunan TÜRKÇE-BULGARCA SÖZLÜK'e de el konuldu. Birkaç Bulgar profesör bu utanç belgesini kınayarak sağduyunun hakim olması çağrısında bulundular.

1991'de kabul edilen Bulgaristan yeni anayasasınının 36. maddesinde: "Ana dilleri Bulgarca olmayan vatandaşların, Bulgarca'yı zorunlu olarak öğrenmelerinin yanı sıra, kendi ana dilini de öğrenme ve kullanma hakları vardır" denilmekteydi. Türk aydınları bu maddeye dayanarak ana dilinde eğitim konusunu bir numaralı sorun olarak yeniden ortaya koydu.

Okullarda Türk çocuklarının Türkçe dersi görmeleri Eğitim Bakanlığınca devamlı erteleniyordu. Buna bir tepki olarak Türk öğrenciler dersleri boykot ederek haftalarca okula gitmediler. Türklerin yoğun olduğu bölgelerde eğitim-öğretim böylelikle felce uğramış oldu. Bazı Türk anne ve babalar tarafından açlık grevi başlatıldı. Bu durumda Eğitim Bakanlığı Türkçenin okutulması kararını almak mecburiyetinde kaldı. Alınan karara karşı çıkan Bulgar öğrencilerin anne ve babaları, bazı aşırı şoven gruplar okul kapılarına yığılarak Türk öğrencilerin okula girmelerini engellediler, trenleri durdurdular, ana yolları kestiler. 1992 yılına böyle gelindi. Aynı yılın Şubat ayında sadece bazı okullarda bir geçiş aşaması olarak Türkçe derslere başlandı.

Hâlen tek bir Türk okulu bulunmayan Bulgaristan'da Türk dili, genel öğretim (ilköğretim) veren Bulgar okullarının I.-VIII. sınıflarında haftada 4 saat, serbest seçmeli ve isteğe bağlı olarak haftalık ders programı dışında okutulan bir derstir. Edinilen yeni bilgilere göre, Türk öğrencilerin yaklaşık olarak üçte biri (otuz-otuz üç bin öğrenci) Türkçe dersi görebilmektedir. Bu öğrenciler de Türkçe derslerine devam etmemeleri için zorluklar karşısında bırakılmaktadır. Bulgaristan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 05.09.1994 tarihli kararnameyi doğrultusunda Eğitim Bakanlığının çı-

karmış olduğu yönergelerdeki bazı maddeler, Türkçe eğitiminin ne kadar hafife alındığını göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

- Öğrencilerin ana dilini okuma hevesi göz önünde bulundurulmalı,
- Her öğrenci, ana dilini okumaya başlarken yazılı istek beyanatu sunar,
- “...(Türkçeden) başarısı zayıf (2) olan öğrenci, sınıfını geçer, bütünleme sınavına da girmesi zorunlu değildir..”
- En az 14 öğrenci ana dilini okuma isteğinde bulunduğu takdirde Türkçe dersi okutulabilir,
- Öğrenci, serbest seçmeli olarak ana dilini okumayı tercih ederse, yabancı dil derslerine girmeye hakkı yoktur,
- Bulgarcaı iyi bilmeyen öğrenci, Bulgarca ek dersleri seçmeli olarak tercih ederse, Türkçe öğretiminden yoksun bırakılmaktadır,
- Öğrencinin diplomasına ana dili dersi ve gösterdiği başarı yazılmamaktadır.

Totaliter rejime son verilir verilmez, 25-30 yıllık bir aradan sonra Türkçe ders kitaplarının hazırlanması ve basılmasına ilk adımlar 1990 yılında başladı. Hayriye Memoğlu-Süleymanoğlu (Yenisoy), Gülten Rüstemova ve Yıldız İbrahimova, ana okullarına bir kitap hazırladılar. Türk okullarında yıllar önce söylenen eski şarkılar notalarıyla birlikte kitapta verildi. İlkokul ve ortaokulların her sınıfına da aynı yıl ilk olarak birer Türkçe kitap Hayriye Memoğlu-Süleymanoğlu ve Mehmet süleymanoğlu tarafından hazırlanmıştır. Bu kitaplar, totaliter rejim yıllarında yazılmış kitaplardan içerik bakımından tamamen farklıdır. İlkokul sınıflarına okuma, ortaokul sınıflarına da edebiyat kitabı olarak hazırlanmış bu kitaplarda Bulgaristan Türk sanatçılarından, Türkiye sanatçılarından, Bulgar ve dünya çocuk klasiklerinden, çocuk folklorundan yazılar bulunmaktadır. Ayrıca, ortaokul edebiyat kitaplarında edebiyat nazariyesi bilgileri de bulunmaktadır. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, kitapların ikinci genişletilmiş baskısını gerçekleştirerek Bulgaristan Eğitim Bakanlığına toplam 80 000 adet göndermiştir. Bundan başka, T.C. Milli Eğitim Bakanlığının ders kitabı olarak kabul etmiş olduğu Türkçe kitapların içeriğinde %20 oranında değişiklik yapılarak Bulgaristan Türk sanatçılarına ve Bulgar klasiklerine yer verilmiştir. Bu değişiklikler Bulgaristan Türk aydınlarından oluşan bir ekip tarafından yapılmış ve Türkçe okuma kitabı olarak okullara dağıtılmıştır. Türkçe basın ve yayın hayatında da 1990’dan sonra bir canlanma başladı. 1991-1998 yıllarında aralıklı olarak çıkan “Hak ve Özgürlük” gazetesi kü-

çük çocuklar ve öğrenciler için “Filiz” gazetesini çıkarmaya başladı. Gazete kapandıktan sonra da “Filiz” çıkmaya devam etti ve çocuklarımızın kültürel gelişimine katkıda bulunmaya devam etmektedir. Ana dilini sevdirmek, çocuk folklorundan örnekler derlemek, şiir ve kompozisyon denemeleri yaptırarak en iyi yazı yazan çocukları ödüllendirmek gibi çalışmalara öncülük etmektedir. 1993-1996 yılları arası dönemde “Güven-Doverie” gazetesi ve buna ek olarak “Cırcır” adlı çocuk gazetesi çıktı, ancak bunun ömrü çok kısa olduğu için çocuklar arasında bir popülerlik kazanamadı. Çocuklar için yayınlanan “Balon” dergisi ve “Filiz” okullarda Türkçe okuyan öğrenciler arasında bilinir ve yazıları ilgi ile okunmaktadır. Söz konusu dergi ve gazete, Türkiye çocuk ve okul dergilerinden de güzel yazılar alarak yayınlanmaktadır.

Çocuk eserleri yazan bazı sanatçılar da kendi eserlerini kitap halinde yayınlanmaya başladılar. Bulgaristan’da yaratıcılıklarını sürdürenlerden Aliş Sait’in “Gülen Güneş” ve “Kırık Fidanın Sesi” adında iki çocuk kitabı (Kırcaali, 1996), Mustafa Çete’nin “Mavi Çiçekler” (Razgrat, 1996) ve Nadiye Ahmet “Nur Taneleri” (Sofya, 2000) öykü kitaplarını yayınlamışlardır. henüz kitap halinde yayınlanmamış şiir ve öyküleri de gazete ve dergi sayfalarında bulmaktayız. Osman Aziz, Ali Bayram, Mustafa Mutlu, İsmail Çavuş, Mukaddes Akman ve daha birçok sanatçımızın çocuk edebiyatımızda önemli yerleri olduğunu belirtmeliyiz.

Türkiye’de yaratıcılıklarını sürdürmekte olanlardan da çocuk şiirlerini yayınlamış olanlar: Latif Karagöz, Mehmet Çavuş, İsa Cebeci, Şaban Kalkan, Hüseyin Rasim Güler vb. sanatçılardır. Niyazi Hüseyin Bahtiyar’ın Ahmat Şerif Şerefli’nin vb. sanatçılarımızın da gazete ve dergilerde eserleri bulunuyor.

Sanatçılarımız vatan, okul, aile, mevsimler, dostluk, dürüstlük gibi genel konuları işlemektedirler. Ana dilimiz Türkçe ve göçmenlik konuları ise yeni çocuk edebiyatımızda önemli bir yer tutmaktadır. Göçmenlik, çocuk edebiyatımıza da damgasını vurmuştur.

1990’dan bu yana gelişmekte olan çocuk edebiyatımızın okurlarca nasıl karşılandığı, çocuk eserlerinin hangi zümreler arasında yayılabildiği konusu da önemlidir. Bir sanat eseri, okurlara ulaşırsa, onlarda bir estetik zevk uyandırır, o zaman gerçek sanat eseridir. Son yıllarda yayınlanmış ve yukarıda sözü geçen çocuk kitaplarının Bulgaristan’da ne derece popülerlik kazandığı konusunda bilgi edinebilmek için anket yönteminden

yararlandık. Türklerin yoğun olduğu Rusçuk (Ruse), Burgas ve Hasköy (Haskovo) illerinin birkaç bölgesinde öğrenciler, anne-babalar ve aydınlar arasında yaptığımız araştırma sonucunda söz konusu kitapların adlarının dahi öğrenciler ve anne-babalar tarafından bilinmediğini aydınlarımızdan da bazı öğretmenlerin, edebiyat ve kültür dernekleriyle ilişkisi olanların bu yayınlardan haberdar olduklarını veya sadece belirli sanatçıların bunları okumuş olduklarını gördük. Şu halde öğrenciler için yazılmış kitaplar onlara ulaşmıyor, bu eserlerden çocuklarımız habersiz kalıyor. Bu düşündürücü durumdan kurtulmanın çaresi bulunmalıdır. Aksi takdirde çocuk eserlerimiz gereken rolü oynayamaz olacak, genç neslin kültürel gelişmesine bir katkıda bulunamayacaktır. Çocukları böyle bir ilgisizlikten kurtararak, Türkçe derslerine heves uyandırmak, anne-babaların ve özellikle aydınlarımızın görevi olmalıdır.

Sonuç:

Başlangıcından, yani Doksanüç Harbinden bu yana Bulgaristan Türk çocuk edebiyatı türlü evrelerden geçmiş, durgunluk dönemleri yaşamış, tüm frenlemelere rağmen gelişmesini sürdürebilmiştir. Okul çağındaki çocuklarımızın zihinsel ve ruhsal gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Türkçemizin renkliliği, zengin ifade olanakları önce çocuk eserleri sayesinde hissedilmeye başlar. Bu yüzden de okuma ve edebiyat dersleri okul müfredatında esas yeri tutmuştur. Çocukların kültürel gelişmesinde okul kitaplarının yanı sıra çocuk dergi ve gazeteleri, çocuk kitapları da önemli katkıda bulunmuştur.

Türk çocuk edebiyatının geleceği, Bulgaristan Türk çocuklarının Türkçe eğitimiyle ilişkilidir. Gelecekte daha iyi koşullarda Türkçe eğitim-öğretim gerçekleştirildiğinde, kuşkusuz, çocuk eserlerini seve seve okuyanlar çoğalacak, çocuk edebiyatımızın geleneklerini sürdürenler de bulunacaktır. Günümüzde ise mevcut koşullarda Türkçe derslerinin en azından zorunlu ders kapsamına alınması, her Türk çocuğunun Türkçe derslerine devam etmesini sağlamak için gereğinin yapılması, her Bulgaristan Türk aydınının bir insanlık borcudur.

Kaynaklar

- Yenisoy, H. Süleymanoğlu (1997), Bulgar Folklorunda Türk Folklor Etkileri. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi. Genel Konular. Seksiyon Bildirileri.* Ankara, s. 235-247.
- Yenisoy, H. Süleymanoğlu (1997), Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Cilt 8, Bulgaristan Türk Edebiyatı, Ankara, s. 40-46.
- Stoyanov, (1998), *V. Turskoto Naselenie v Bulgariya Mejdu Polüsitate na Etničeskata Politika*, Sofia, s. 79.
- Yenisoy, H. Süleymanoğlu (1999), Başlangıcından Bu Yana Bulgaristan'da Türkçe Eğitim. *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni. Bildiriler.* Ankara, s. 109-165.
- Toğrol, B. (1989), 112 Yıllık Göç (1878-1989), İstanbul, s. 28-29.

The Position of Child Literature in the Mother Tongue Education of Turkish Children in Bulgaria

Assoc. Prof. Dr. Hayriye SÜLEYMANOĞLU

Ankara University

Faculty of Letters

Abstract: Child literature occupies important place in the Turkish literature of Bulgaria. Starting initially in a family and continuing in school it is effective in psychological and intellectual development of children with its rhythm and music.

When evaluating child literature within the framework of development periods of Turkish literature of Bulgaria it is possible to notify the heavy impact of historical events. Within the period of 1878-1919 child folklore was preserved by Turkish minority of Bulgaria and child literature generally carried on its existence through the works of artists in reading books. Between the World Wars positive developments took place in the Turkish literature of Bulgaria, but afterwards there was a period of stagnation. Child literature developed or stagnated depending on the socio-political situation in the country. During this period poems and prose published in Turkish periodicals and reading books constituted the sources of child literature. After the World War II there was an improvement in education of Turkish children and child literature went through the process of development. However, after the Turkish schools were closed the number of children able to read Turkish gradually diminished. From year 1990 on child literature in Bulgaria started to flourish again. Anyhow, in order to disseminate the child books among the children of school age teaching Turkish in schools should be given necessary attention. This can be realized by giving Turkish status of a compulsory subject in the curriculum. Otherwise, literary works targeting children will not be able to play the appropriate role.

Key words: Turkish teaching in Bulgaria, Schoolbooks in Turkish, Turkish child literature in Bulgaria.

Значение Детской Литературы в Обучении Родного Языка Турецких Детей Болгарии

Хайрие СУЛЕЙМАНОГЛУ

Анкарский Университет

Историко-филологический факультет

Резюме: Детская литература занимает важное место в турецко-язычной литературе Болгарии. Начиная с семьи, а затем в школе она играет важную роль в психологическом и интеллектуальном развитии детей благодаря своей ритмике и музыкальности.

Если рассматривать детскую литературу в рамках развития турецко-язычной литературы Болгарии, то можно увидеть тяжелые удары больших исторических событий. В период 1878-1919-ых годов детский фольклор среди детей турецкого меньшинства продолжал сохранять свою распространенность, письменная детская литература продолжала свою жизнь, в основном, путем произведений писателей в книгах по чтению. Несмотря на то, что между двумя мировыми войнами наша литература пережила некоторые положительные моменты, вслед за этим наступил период застоя. Детская литература развивалась или же переживала периоды застоя в зависимости от социально-политической ситуации в стране. В этот период источниками детской литературы были, в первую очередь, книги для чтения и стихотворения и прозаические произведения, публикуемые в периодических печатных изданиях на турецком языке. После Второй Мировой войны наблюдается рост в образовании турецких детей и детская литература начинает переживать период развития. Но в связи с закрытием турецких школ число детей, умеющих читать произведения детской литературы на турецком языке, постепенно уменьшается. С 1990 года по нынешний день детская литература в Болгарии начала возрождаться заново. Однако для широкого распространения произведений детской литературы среди детей необходимо придать соответствующее значение обучению турецкого языка в школах, что возможно путем введения турецкого языка как обязательный предмет в учебную программу. В противном случае, произведения детской литературы не смогут сыграть соответствующую роль.

Ключевые слова: Обучение турецкого в Болгарии, учебные пособия на турецком, турецко-язычная детская литература Болгарии.

